

Schoolportret Amadeus Lyceum

Reinier Gruijters
Els Kuiper

oktober 2016

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Missie en uitgangspunten	4
3. Werken aan 'andere doelen' (en volgen ontwikkeling)	7
4. Organisatie van de school en van het onderwijs	10
5. Curriculum en didactische aanpak	12
6. Pedagogische aanpak	15
7. Gebouw en leeromgeving	17
8. Omgaan met differentiële leerbehoeften	18
Bijlagen: Woordwebs van leerlingen	20

1 Inleiding

Het Amadeus Lyceum is een interconfessionele school voor vmbo-tl, havo en vwo in Vleuten. De school is gestart in 2004, in eerste instantie in een tijdelijke huisvesting, vanaf begin 2009 in een definitief gebouw op de Cultuurcampus in Vleuterweide. Daar zijn onder meer ook een bibliotheek, een sporthal en een theaterzaal gevestigd.

In het schooljaar 2015-2016 had het Amadeus Lyceum 1315 leerlingen. Daarvan zaten 284 leerlingen in de homogeen samengestelde brugklas, 298 leerlingen op het vmbo, 456 leerlingen op de havo en 268 leerlingen op het vwo. Van de leerlingen is ongeveer 40% jongen en ongeveer 60% meisje. De verwachting is dat de school de komende jaren verder groeit, naar ongeveer 1700 leerlingen. De school heeft een gemengde leerlingpopulatie, afgaand op de maatschappelijke, sociale en economische achtergrond van de leerlingen. Leerlingen komen zowel uit Utrecht en Vleuten als uit de omliggende randgemeenten zoals De Meern en Maarssen.

Het Amadeus Lyceum is een opleidingsschool en een erkend leerbedrijf, en participeert in een groot aantal netwerken zoals de academische opleidingsscholen en het scholennetwerk van de Universiteit Utrecht. Ook maakt de school deel uit van PLEION (Platform Eigentijds Onderwijs). De school is een cultuurprofielschool.

Bestuurlijk valt het Amadeus Lyceum onder het bevoegd gezag van de Willibrord Stichting.

Het Amadeus Lyceum is een van de tien scholen die in de periode 2015-2018 deelneemt aan het NRO-gefinancierde onderzoek 'Toekomstgericht onderwijs'. Dit schoolportret is de opbrengst van het eerste jaar van dit onderzoek, en beschrijft aan de hand van een aantal thema's het onderwijs zoals dat op het Amadeus Lyceum vorm krijgt. Daarbij ligt de nadruk op het vernieuwende karakter van dat onderwijs: welke 'nieuwe doelen' heeft de school, hoe werkt de school om die doelen te bereiken en welke ontwikkelingen doen zich op dat gebied voor?

Voor het portret is gesproken met een aantal personen binnen de school:

- de schoolleider: Carel Konings
- vier docenten van verschillende vakken en afdelingen: Silvio Rademakers, Stephanie Timp, Carolina de Groot en Peter Kolkman
- twee docenten die tevens afdelingsleider zijn (van resp. vmbo-tl en brugklas): Marijke Dunselman en Marieke Vis
- één docent die ook de rol van zorgcoördinator heeft: Jard de Jager
- vier havo-2 leerlingen.

Van vier klassen hebben de leerlingen een woordweb gemaakt met wat voor hen de kern is van het onderwijs op het Amadeus Lyceum. Deze zijn als bijlage opgenomen.

Daarnaast is gebruik gemaakt van het Schoolplan 2015-2019, de Schoolgids 2015-2016, het Cultuurbeleidsplan en de opbrengsten van de studiemiddag van de school op 3 juni 2016.

2 Missie en uitgangspunten: het vernieuwings-DNA

De algemene missie van het Amadeus Lyceum is als volgt verwoord in het Schoolplan 2015-2019: *“Het Amadeus Lyceum wil leerlingen begeleiden en ondersteunen in de volle breedte van hun ontwikkeling en hun leerproces, zodat zij zelfstandig, zelfsturend en zelfverantwoordelijk in de samenleving staan en daar (nu en in de toekomst) een maatschappelijke bijdrage aan kunnen leveren.”*

Die missie is uitgewerkt in een onderwijsvisie waarin vier kernwaarden centraal staan: *dialogoog & respect, zelfsturing, persoonlijke ontwikkeling en creativiteit.*

De kernwaarde *dialogoog en respect* houdt in dat leerlingen en medewerkers over en weer respect voor elkaar hebben en dat een positieve onderlinge relatie gezien wordt als basis voor een goed leerklimaat.

De kernwaarde *zelfsturing* heeft betrekking op de wijze waarop leerlingen betrokken worden bij hun eigen leerproces: uitgangspunt is dat leerlingen de ruimte krijgen om (binnen de eigen mogelijkheden) zelf ambities te formuleren en doelen te stellen. Op die manier leren leerlingen verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen leren in brede zin, want vanuit de meer algemene vraag ‘wat kan ik zélf bijdragen’?

De kernwaarde *persoonlijke ontwikkeling* betekent een nadruk op enerzijds het presteren op eigen niveau van leerlingen en anderzijds de rol van de school bij de bredere persoonsvorming en identiteitsontwikkeling van leerlingen.

De laatste kernwaarde, *creativiteit*, is niet alleen gerelateerd aan het cultuurprofiel van de school en daarmee de aandacht voor kunst en cultuur, maar heeft daarnaast betrekking op creatieve ontwikkeling in veel bredere zin. Daarbij gaat het om aspecten als zelfkennis en reflectievermogen, flexibiliteit en nieuwsgierigheid.

Voor de schoolleiding en de meeste docenten zijn de vier kernwaarden het meest kenmerkend voor het onderwijsconcept van de school en ook wat het Amadeus Lyceum onderscheidt van andere scholen. Die vier kernwaarden vormen de rode draad in de inrichting van het onderwijs, de manier waarop met elkaar om wordt gegaan op school en de verwachtingen die de school van leerlingen heeft.

Voor de schoolleider is het gedachtengoed van Martha Nussbaum daarbij een inspiratiebron: *“Ik vind heel belangrijk om onze kernwaarden te beschrijven in termen van wat zij ziet als wat relevant is voor onze mondiale samenleving, een stabiele democratie, onderzoekend leren kijken.”* Sommige docenten zien aspecten van Jenaplan en Montessori terug, en een sterke nadruk op betekenisvol leren en een directe relatie met de buitenwereld. Ook het constructivisme wordt genoemd, en het daarbij horende vanzelfsprekende nieuwsgierigheid van leerlingen.

Voor veel docenten ligt dat wat praktischer, en is onder meer het resultaat dat ze bereiken bij leerlingen een belangrijke drijfveer. Dan ligt de meerwaarde van het werken met kernwaarden bijvoorbeeld in het feit dat leerlingen door de zelfstandigheid en eigen verantwoordelijkheid (en daarmee vertrouwen) die ze op school krijgen, eerder de ‘zin’ zien van het onderwijs en ook met meer gretigheid leren dan op een school waarbij het leren meer opgelegd is en er meer vanuit controle wordt gewerkt. Ook de balans tussen het coachen van leerlingen en het waar nodig aanbieden van kaders wordt genoemd, en de geringe afstand tussen docenten en leerlingen. *“Je neemt meer tijd voor de leerling en leert de leerling beter kennen. De gedacht is veel meer: wat helpt jou in plaats van ‘je moet beter je best doen.’* Een kernwaarde als creativiteit wordt heel belangrijk gevonden, ook in de bètavakken, maar ook moeilijk om concreet handen en voeten aan te geven. Ook wordt genoemd dat kennisoverdracht als onderwijsdoel niet vergeten moet worden, dat onderwijs niet alleen draait om persoonlijke ontwikkeling.

Ook het werken in domeinen (zie par. 4) is voor docenten kenmerkend voor het onderwijsconcept, omdat daarin zo goed duidelijk wordt dat zelfstandigheid en eigen verantwoordelijkheid essentiële

waarden zijn binnen de school: daar kun je niet aan werken in een traditioneel vormgegeven schoolgebouw.

Hoewel de schoolleider het werken met kernwaarden duidelijk ziet als integraal concept dat door de hele school heen (zij het op verschillende manieren) vorm krijgt, ligt dat voor sommige docenten anders. Zij zien een verschil tussen enerzijds hoe docenten onderling en met leerlingen werken, en anderzijds de benadering van de schoolleiding die men soms vindt 'wringen' met de kernwaarden. Ook wordt genoemd dat de vanzelfsprekende verbintenis met het schoolconcept en het 'eigenaarschap' van docenten wat verloren is gegaan de laatste jaren, als gevolg van de enorme groei van de school en de daardoor veranderende organisatiestructuur.

Interessant is dat één geïnterviewde docent/teamleider het werken met kernwaarden en in domeinen niet zozeer ziet als een onderwijsconcept: er is wel sprake van andere onderwijsactiviteiten, waarbij belangrijk is dat leerlingen kunnen samenwerken en eigen initiatieven kunnen ontwikkelen. Ook zijn er afspraken over bijvoorbeeld het werken met de ELO en over het werken met methoden – maar dat maakt het geen concept, en al helemaal geen integraal concept. Vernieuwend onderwijs betekent voor deze docent méér: *“Eigen doelen stellen bijvoorbeeld. Bij ons stelt de leerkracht het doel. Daar heb ik geen probleem mee, maar het is wel wat ik zie.”* Daarbij speelt ook wel verwarring en onduidelijkheid een rol over bijvoorbeeld wat een begrip zelfsturing precies inhoudt.

Bij de uitwerking van de kernwaarden speelt de interconfessionele identiteit van de school in die zin een rol dat vanuit die identiteit veel nadruk ligt op de maatschappelijke functie van de school (zich uitend in onder meer wijkgerichte activiteiten) en reflectie op waarden en normen, aansluitend bij de actualiteit en de belevingswereld van leerlingen.

Het Amadeus Lyceum profileert zich naar buiten toe duidelijk als een cultuurschool: onderwijs in kunst en cultuur neemt via de vakken dans, drama, beeldende vorming en muziek een grote plaats in naast het reguliere curriculum. Op dit gebied is de missie van de school dat die kunst- en cultuurvakken geen losse curriculumonderdelen zijn maar fungeren als 'voertuig voor het leren' en als vertrekpunt voor thematisch en vakoverstijgend onderwijs. Achterliggende visie is dat de huidige snel veranderende samenleving vraagt om creatief en innovatief vermogen, flexibiliteit en aanpassingsvermogen. Onderwijs kan daaraan bijdragen via het ontwikkelen van de creatieve vermogens, talenten en vaardigheden van leerlingen in brede zin.

Recente ontwikkelingen

Drie jaar geleden is de vwo-afdeling van de school door de onderwijsinspectie als 'zwak' beoordeeld vanwege tegenvallende leeropbrengsten. In dezelfde periode is de rector die vanaf de oprichting bij de school betrokken was weggevallen en is de huidige rector als interim aangesteld.

Het inspectieoordeel maakte het noodzakelijk om kritisch naar de uitwerking van de onderwijsvisie te kijken. Daarbij is de basis van die visie, de vier kernwaarden, niet in discussie geweest. Wél de manier waarop die kernwaarden gestalte kregen in het onderwijs en de resultaten die daarmee werden bereikt. Dat heeft geleid tot een vorm van opbrengstgericht werken waarbij zorgvuldig naar de feitelijke opbrengsten van het onderwijs wordt gekeken, maar altijd in brede zin, dus opbrengsten in termen van de vier kernwaarden. Een deel van de docenten geeft aan veel gehad te hebben aan deze periode: dankzij de scherpe blik op hoe werd gewerkt, hebben ze kritischer leren kijken naar het eigen onderwijs en zijn de kaders die daarbij van belang zijn (zoals differentiatie) duidelijk gesteld. Ook bijvoorbeeld het gaan werken met boeken en met een rooster waarbij er meer contacttijd is van de docent wordt als positief benoemd. Eén van de afdelingsleiders benoemt dat er meer tevredenheid is bij ouders en dat leerlingen beter weten waar ze aan toe zijn.

Tegelijkertijd heeft men ook de wens om nu weer meer te gaan kijken naar andere aspecten van het onderwijs. Dat wordt onderschreven door de schoolleiding. In de afgelopen periode is door die noodzaak om beter te scoren op de inspectie-indicatoren veel aandacht geweest voor het verbeteren van leeropbrengsten. Vernieuwende projecten en ontwikkelen van een langetermijnvisie in meer visionaire termen zijn even 'on hold' gezet. Met resultaat, want inmiddels is het inspectieoordeel weer positief. Dat maakt het mogelijk om weer energie te gaan steken in de vraag waar de school op langere termijn naartoe wil werken.

Onder meer in studiemiddagen is hernieuwde aandacht voor de vier kernwaarden als richting gevend voor het onderwijs. Dat werkt 'bindend' in het team, omdat er weer het elan ontstaat van 'we zijn samen een vernieuwingschool en werken allemaal vanuit dezelfde waarden'. Tegelijkertijd is er een gezamenlijke kritische blik op de manier waarop wordt gewerkt en hoe dat beter kan.

Uiteindelijk doel is: zodanig operationeel maken van de kernwaarden dat die in alle aspecten van het onderwijs tot uitdrukking komen op een manier die ook tot duidelijke opbrengsten bij leerlingen leidt. In de woorden van de docent-onderzoeker: *"Dan weten mensen wat ze doen en waarom ze het doen, ze kunnen het zien en aantonen. Als een expert [=vakdocent] zich daarvan bewust is, zal hij het ook veel beter bij de leerling kunnen brengen. En dan zal je echt verschil zien in hoe die leerling handelt. Dus in het resultaat van ons onderwijs"*.

Docenten benoemen bijvoorbeeld dat ze voor zichzelf streven naar onderwijs waarbij het denkproces van leerlingen wordt versterkt, door leerlingen te laten inzien waaróm ze iets leren. Of leerlingen laten zien dat een bèta-profiel en creativiteit heel goed samen kunnen gaan. Ook is er de hoop dat er meer aandacht besteed gaat worden aan creativiteit als kernwaarde, waarbij dat vooral breed opgevat moet worden. Er is de wens dat er nog meer samenhang komt tussen vakken, waarbij de eigen omgeving van leerlingen een grote rol speelt. Bijvoorbeeld aan de hand van reële, betekenisvolle problemen waar leerlingen vanuit verschillende rollen en vakgebieden een oplossing voor moeten vinden.

Sommigen signaleren dat er weliswaar vroeger nog meer ruimte was voor leerlingen om eigen keuzes te maken, maar zien ook dat voortschrijdend inzicht laat zien dat niet alle leerlingen dat aankunnen, en dat bijsturen en zachte dwang én als docent verantwoordelijkheid overnemen soms nodig zijn. De uitdaging is dan om ook daarbij binnen de kernwaarden te werken en niet te neigen naar teveel controle. Leerlingen zélf actief krijgen zou weer meer nadruk moeten krijgen: *"Het gaat nog teveel over: wat ben je aan het doen, heb je het al af. Het zou meer moeten gaan over hoe je kan leren, hoe je iets aanpakt, wat je doelen zijn. [...] Het moet veel meer over leren gaan dan over taken. Wat ik belangrijk vind is dat leerlingen de woorden vinden om te praten over het leren zelf."*

3 'Andere doelen' van de school en het volgen van de ontwikkeling op die doelen

De 'andere doelen' van het Amadeus Lyceum zijn gekoppeld aan de kernwaarden: de kernwaarden zijn doelen in brede, algemene zin waar verschillende meer concrete leerdoelen onder hangen. In dit onderdeel worden die per kernwaarde uitgewerkt, voor zover mogelijk: één van de lastige kanten van het werken met kernwaarden is dat het perspectief op 'waar die voor staan' sterk kan verschillen. Ook is er sprake van wat overlap en van doelen die bij meerdere kernwaarden passen. Daarna gaan we in op de vraag in hoeverre en op welke manier docenten nagaan of die doelen worden bereikt. Met daarbij de kanttekening dat kenmerkend is voor de kernwaarden dat ze niet een vast omschreven 'einddoel' representeren. Leerlingen ontwikkelen zich op bijvoorbeeld het gebied van zelfsturing, maar het eindpunt van die ontwikkeling is voor iedere leerling anders. Ook eventuele spanning die docenten ervaren tussen het werken aan 'andere' en traditionele doelen komt aan de orde.

De manier waarop aan die doelen wordt gewerkt door de school bespreken we in de volgende hoofdstukken: de organisatie van het onderwijs, curriculum en didactiek en pedagogisch klimaat.

De kernwaarden: 'andere doelen'

- *Dialogoog en respect*

Deze kernwaarde heeft zowel een normatieve kant (respectvol met elkaar omgaan) als een meer praktische, gericht op samen werken en leren. Onderliggende leerdoelen zijn dan bijvoorbeeld:

- kunnen samenwerken;
- goed naar elkaar kunnen luisteren;
- in gesprek met elkaar kunnen gaan;
- open houding hebben naar anderen;
- vragen kunnen stellen;
- nieuwsgierigheid naar anderen.

- *Zelfsturing*

De school heeft afgelopen jaar deelgenomen aan de Leerlabs en daarvoor de kernwaarde zelfsturing verder uitgewerkt, met oog op het ontwikkelen van rubrics. Dat heeft meegeholpen om verschillende vaardigheden en houdingen te onderscheiden die kenmerkend zijn voor een 'zelfsturende leerling':

- regie nemen over het leerproces;
- doelen kunnen stellen;
- metacognitieve leerstrategieën toepassen;
- samenwerkend leren en reflecteren (zowel werkreflectie als zelfreflectie);
- autonomie: weten wat je wilt en kunt, ook eigen grenzen kennen, vertrouwen hebben in wat je kan;
- bewust keuzes kunnen maken;
- verantwoordelijkheid nemen, zelf iets oplossen;
- ambitieus zijn, lat hoger willen leggen.

- *Persoonlijke ontwikkeling*

Bij persoonlijke ontwikkeling gaat het om eigenschappen als het hebben van zelfvertrouwen en het kennen van de eigen kwaliteiten. De leerling gaat aan de slag met vragen als: wie ben ik, wat kan ik, wat wil ik? Uiteindelijk doel is om de leerling maximaal uit te dagen op zijn eigen niveau.

- *Creativiteit*

Creativiteit is een breed begrip op school, en voor veel docenten naast zelfsturing de kern van het onderwijs. Wat verstaat men dan onder creativiteit? Genoemd worden de volgende kenmerken:

- probleemoplossend vermogen en analytisch denken;
- 'leef hebben', durven iets te ondernemen, risico's durven nemen;
- flexibel zijn, vermogen om je aan te passen aan veranderingen;
- 'outgoing' zijn, jezelf durven laten zien, vaardigheden hebben om jezelf te uiten;
- reflectievermogen en vermogen om je handelen bij te stellen;
- zelfkennis.

Hoe worden de resultaten van het werken aan de kernwaarden gevolgd?

Goed bijhouden van de resultaten is op dit moment nog niet goed mogelijk. Het gaat voor een groot deel om leerdoelen die moeilijk in reguliere toetsen te vangen zijn en waarvoor nog geen goede vorm beschikbaar is. Belangrijk is ook dat het bij de kernwaarden vaak gaat om doelen waarvoor geen algemeen 'beheersingsniveau' te bepalen is, de ontwikkeling van leerlingen kan sterk variëren. Daarnaast is een eerste vereiste voor het goed kunnen volgen van de resultaten dat er eenduidigheid is over wat men daaronder verstaat. Die discussie is nog bezig; de focus ligt nu op het ontwikkelen van onderwijs rond de kernwaarden.

Wel hebben zowel de schoolleiding als de docenten indicaties van wat men bereikt op een aantal gebieden. Met betrekking tot de kernwaarde *dialogo en respect* worden er vragen gesteld in de tevredenheidsonderzoeken bij leerlingen en ouders. Uit de resultaten blijkt dat de sfeer van dialoog en respect daar heel positief uitkomt, dus wordt herkend. Ook wordt wel nagegaan hoe leerlingen samenwerken. De indruk is dat leerlingen meer zelfvertrouwen hebben omdat ze ruimte krijgen voor eigenheid. Wat betreft *zelfsturing* geeft een docent aan te kijken naar de ontwikkeling in de autonomie van leerlingen, door de mindmaps van leerlingen daarop te analyseren, door de tijd heen. Ook zijn voor het volgen van zelfsturing in het Leerlabs-onderzoek rubrics gemaakt die aangeven waar het bij zelfsturing om gaat. De school gaat werken met Comprendo, een zelfevaluatieinstrument voor de leerling, waar de ontwikkelde rubrics in staan. De uitkomsten hiervan bieden de mentor handvatten om het mentorgesprek op een hoger niveau te tillen.

Niet iedereen vindt het een goede ontwikkeling om de resultaten van het werken aan de kernwaarden systematisch te gaan volgen: *"Ik zou het liever niet willen vastleggen, iedere minuut die daaraan opgaat kan ik niet aan het primaire proces besteden."* Ook wordt genoemd dat te grote gerichtheid op toetsing kan leiden tot minder aandacht voor wat minder makkelijk te toetsen is: *"We moeten de angst loslaten om leerlingen dingen te laten doen die niet direct meetbaar zijn."* Daarbij speelt ook een rol dat toetsen van resultaten niet zonder meer leidt tot meer inzicht in wat is bereikt: *"Alles wordt bovendien in cijfers vastgelegd en cijfers worden vaak niet goed begrepen en verkeerd gebruikt. Ik zie niet hoe je iets als creativiteit met een cijfer zou kunnen vatten. Het zou mooi zijn om groei aan te kunnen tonen, maar ik zou niet weten hoe je dat op een goede manier kunt doen."* *"Zelfsturing en creativiteit zijn andere typen vaardigheden. Daar moet je geen cijfers voor willen geven."*

Spanning tussen 'andere' en traditionele doelen

Docenten geven aan wel een zekere spanning te voelen tussen enerzijds het werken aan de doelen gerelateerd aan de kernwaarden en anderzijds de 'traditionele doelen' waar onder meer de onderwijsinspectie en ouders naar kijken: *"Je wilt de kinderen natuurlijk die 21st century skills bijbrengen, maar veel is niet meetbaar. Toch zijn ze belangrijk genoeg om aandacht aan te besteden. De inspectie zou hier eens een paar dagen rond moeten lopen, om te kijken wat er precies gebeurt in de lessen."*

Docenten geven ook aan dat binnen de school de afgelopen jaren keuzes zijn gemaakt die spanning veroorzaken met het werken aan de kernwaarden:

“Door de hoeveelheid toetsen mis je veel tijd, waarin je ook aan creativiteit en persoonlijke ontwikkeling kan werken. Ik zou graag meer tijd willen om onze kernwaarden in de lessen terug te laten komen.”

“De school is wat meer prestatiegericht geworden. De prioriteit lag bij het verbeteren van de examenresultaten en als er iets prioriteit krijgt, verdwijnt iets anders. Nu komt er gelukkig weer meer ruimte voor.”

Een heel ander gebied waar de spanning tussen vernieuwende en traditionele doelen tot uitdrukking komt is het beleid met betrekking tot het cultuurprofiel van de school. Waar het voornemen is om kunst en cultuur integraal deel uit te laten maken van het curriculum, dus ook van de leerdoelen, heeft de school de afgelopen jaren op dit punt wat pas op de plaats moeten maken door de aandacht die uit moest gaan naar het opkrikken van de eindexamenresultaten op de ‘gewone’ vakken.

4 Organisatie van de school en van het onderwijs

De schoolorganisatie

De schoolleiding wordt gevormd door het managementteam. De rector is voorzitter van het MT en eindverantwoordelijk voor het functioneren van het MT. Het MT bestaat uit de conrector onderwijs, het hoofd bedrijfsvoering, het hoofd financiën en de vier afdelingsleiders (van de brugklassen en de vmbo-, havo- en vwo-afdeling). De afdelingsleiders zijn verantwoordelijk voor de dagelijkse organisatie van het onderwijs en voor de leeropbrengsten in hun afdeling.

Alle experts (vakdocenten) en domeinbeheerders (onderwijsassistenten) maken deel uit van een afdelingsteam en een vaksectieteam. De afdelingen en de secties overleggen om de week. Iedere expert is ook mentor. Mentoren begeleiden leerlingen op het gebied van leeropbrengsten en persoonlijke groei. Daarnaast heeft de school een aantal medewerkers met een speciale rol/taak, zoals bijvoorbeeld die van vaksectievoorzitter, zorgcoördinator, vertrouwenspersoon, anti-pestcoördinator, RT, decaan en schoolopleider.

In het aannamebeleid van de school is voor de schoolleider vooral belangrijk dat docenten goed zijn op contactueel gebied en natuurlijk pedagogisch en didactisch. Door de omvang van de school is er een grote variatie aan werkplekken.

Een deel van de docenten geeft aan dat het niet eenvoudig is om op een school als het Amadeus Lyceum les te geven, door het 'op maat' werken en werken in de domeinen. De school is zeker niet geschikt voor elke docent – het lesgeven vraagt ook een bepaald soort engagement, en gezag en uitstraling zijn minstens zo belangrijk als op andere scholen. Door de directe en persoonlijke manier van omgaan met leerlingen is belangrijk dat je zelf goed in je vel zit en dat je jezelf goed kent. Daarnaast moet je in staat zijn echt in gesprek te gaan met leerlingen: *“Niet vanuit een topdown benadering maar vanuit interesse en verwondering, niet vanuit verwijten. ‘Leg eens uit, wat is er aan de hand, help mij je te begrijpen’.* Een zachte benadering [...] Hier is geen cultuur van docenten tegen de leerlingen.” Ook de noodzaak om leerlingen te prikkelen en geïnteresseerd te houden wordt benoemd als essentieel om goed les te kunnen geven op het AL.

Ook naar collega's moet een docent zich kwetsbaar kunnen opstellen, *“je hebt elkaar nodig”*. Hoewel er wel begeleiding is voor nieuwe docenten vinden sommigen dat te weinig of niet zichtbaar genoeg. Ook wordt gesignaleerd dat startende docenten wel erg veel tegelijk op hun bordje krijgen, ze zouden iets meer moeten worden ontzien. Met name het coachen op de begeleidende rol van docenten zou beter kunnen en moeten. Dat zou niet perse hoeven in de vorm van cursussen, ook een maatjessysteem zou kunnen werken.

De organisatie van het onderwijs

Kenmerkend voor het Amadeus Lyceum is het werken in domeinen: grote ruimtes voor maximaal 90 leerlingen waarin leerlingen met de eigen basisgroep (ofwel eigen klas) onder begeleiding zelfstandig werken. De leerling heeft drie verschillende 'lessen': instructie, werktijd en keuzewerktijd. In principe wordt de instructie door de expert gegeven in de serre, een geluidsdichte ruimte in het domein voor dertig leerlingen. Werktijd is meestal in het domein, onder begeleiding van de expert werkt de leerling aan het vak van de betreffende expert. Keuzewerktijd is onder begeleiding van een domeinbeheerder.

Niet alle vakken worden in de domeinen gegeven; sportlessen, practica bij Mens en Natuur en onderdelen van Kunst en Cultuur vinden in aparte ruimtes plaats.

Het werken in domeinen is direct verbonden aan het onderwijsconcept van de school, het werken aan de hand van de vier kernwaarden en leerlingen optimaal de kans geven om zich te ontwikkelen. Daarvoor is belangrijk dat leerlingen kunnen leren in verschillende leersituaties, waarvan de bekende

(instructie van een docent in klasverband) er maar één is. Daarnaast is er de werktijd, waarbij leerlingen in aanwezigheid van een vakdocent zelfstandig (samen)werken aan een bepaald vak, en de keuzewerktijd die helemaal zelfstandig wordt ingedeeld.

In principe hebben de domeinen een vaste domeinbeheerder die altijd in het domein aanwezig is. Afgelopen schooljaar was het echter niet mogelijk om die vaste domeinbeheerders te handhaven. Het domeinbeheer is daardoor ingeroosterd, beheerders wisselen van domein en vakdocenten kunnen er niet van uitgaan dat er altijd een domeinbeheerder in het domein aanwezig is. Dat heeft gevolgen voor met name docenten die veel heen en weer gaan tussen de domeinen; voorheen konden leerlingen altijd in een domein terecht en dus ook alvast gaan zitten, spullen pakken etc. Nu is er meer onrust omdat leerlingen soms op de gang moeten wachten. Het is een klein voorbeeld van de complexiteit van de schoolorganisatie, die staat en valt met een duidelijke, vaste rol voor verschillende actoren.

De brugperiode duurt 1 jaar. Leerlingen worden ingedeeld in een homogene basisgroep conform het advies van de basisschool. Aan het eind van de brugklas kunnen leerlingen nog van niveau veranderen, op basis van leerresultaten, houding en inzet. Aanvankelijk had de school een geheel heterogene onderbouw van drie jaar, maar dit was voor de (deels nog onervaren) docenten teveel gevraagd. Hoewel het uitgangspunt was dat leerlingen makkelijk op eigen niveau zouden kunnen werken, bleek dat goed differentiëren bij dergelijk grote verschillen te moeilijk was. In de praktijk werden vmbo-leerlingen snel overvraagd en vwo-leerlingen juist ondervraagd.

In de onderbouw zijn de leerlingen per leerjaar ingedeeld in vaste basisgroepen die ook in vaste domeinen zitten. In het 'thuisdomein' hebben leerlingen hun eigen plek en staan ook hun kluisjes. In de bovenbouw is door de profielen/sectoren de indeling minder vast. Een basisgroep in de onderbouw heeft ongeveer 30 leerlingen en is ingedeeld naar niveau, dus vmbo, havo of vwo. In elk domein zitten drie basisgroepen, gemixt naar niveau. Dat is deels een principiële keuze: op die manier komen leerlingen van verschillende niveaus elkaar tegen, wat voor de school een belangrijk kenmerk is van een brede scholengemeenschap. Een heel praktische overweging daarbij is dat een mix aan niveaus met name voor de vmbo-groepen rustiger is.

Vanaf de brugklas werken leerlingen op een eigen laptop, die (behalve in de brugklas en vanaf schooljaar 2015-2016 ook in de 2^e klas) op school blijft en niet mee naar huis wordt genomen. Veel lesstof wordt aangeboden in de elektronische leeromgeving van de school waar leerlingen via internet ook buiten de school toegang toe hebben. In de ELO kunnen leerlingen zien wanneer de vakdocenten in de domeinen aanwezig zijn. Waar mogelijk wordt gewerkt met digitaal lesmateriaal.

Het mentoraat speelt een belangrijke rol op het Amadeus Lyceum. De mentoren 'volgen' de leerlingen niet alleen op gebied van schoolprestaties maar juist ook wat betreft hun persoonlijke ontwikkeling en hun ontwikkeling in termen van de vier kernwaarden van de school. De mentor krijgt voor die taken ook meer tijd dan op een reguliere school.

Hoewel de meeste docenten vooral de meerwaarde noemen van deze eigen, uitgebreide vorm van mentoraat signaleert een enkeling ook een ontwikkeling richting meer 'gewoon' mentoraat. De rol van de mentor wordt dan functioneler, bijvoorbeeld gericht op signaleren van verzuim. De meer inhoudelijke, onderwijsgerelateerde aspecten van het mentoraat zoals 'leren leren' en plannen liggen nu meer bij de experts/vakdocenten.

5 Curriculum en didactische aanpak

In dit hoofdstuk gaan we in op de manier waarop in het onderwijs vorm wordt gegeven aan de vier kernwaarden van de school. Daarbij maken we onderscheid tussen het curriculum (de vormgeving van de inhoud van het onderwijs) en het didactisch handelen van de docent.

Kenmerkend voor alle kernwaarden is dat ze het resultaat zijn van een proces, en geen 'gegeven': waar dat bij bijvoorbeeld persoonlijke ontwikkeling al in de naam zit, kan er bij een waarde als zelfsturing of creativiteit eerder de neiging zijn om die te zien als iets wat een leerling 'heeft' (bij creativiteit) of iets wat een kenmerk is van het onderwijs. Bijvoorbeeld bij zelfsturing kan het misverstand ontstaan dat zelfsturing iets is dat je als docent aan leerlingen 'geeft', in plaats van dat de rol van de docent is om leerlingen te ondersteunen bij het ontwikkelen van zelfsturing.

Curriculum

Het Amadeus Lyceum is een cultuurprofielschool. Dat betekent dat cultuureducatie een integraal onderdeel is van het schoolconcept, met een verankering van kunst en cultuur in het curriculum. Alle leerlingen in de onderbouw volgen vakken op gebied van dans, drama, beeldende vormgeving en muziek. Daarvoor zijn 3 (in leerjaar 2) tot 4 ½ klokuren (in leerjaar 1 en 3) per week ingeroosterd. In de bovenbouw kunnen leerlingen op alle niveaus kiezen voor drama, beeldende vorming en muziek als eindexamenvak (soms zelfs voor twee vakken).

In de onderbouw werken de vakdocenten in de deelsecties drama/dans, muziek en beeldend/audiovisueel zoveel mogelijk thematisch, om leerlingen de samenhang tussen de gebieden te laten zien. Uitgangspunt van het cultuuronderwijs is levensecht onderwijs waarbij leerlingen waar mogelijk 'naar buiten gaan' om zelf cultuurervaringen op te doen.

In 2011 is een begin gemaakt met de ontwikkeling van een eigen cultuurcurriculum. Dat proces is gestokt door de noodzaak een paar jaar lang veel aandacht te richten op het vergroten van leeropbrengsten. De ambities zijn wat bijgesteld, onder meer op gebied van lesmateriaal; waar het eerst de bedoeling was dat docenten al het lesmateriaal zelf zouden ontwikkelen is inmiddels gekozen voor het gebruik van bestaande methodes als basis. Het is de bedoeling om van daaruit de komende jaren opnieuw een samenhangend cultuurcurriculum vorm te gaan geven, met duidelijke leerlijnen, veel vakoverstijgende samenwerking, veel samenwerking met externe partners en een hoge kwaliteit. Ook wil de school inzetten op talentontwikkeling en (opnieuw) in de vorm van een 'artist in residence' kunstenaars binnen de school brengen.

Aandacht voor kunst en cultuur beperkt zich niet tot de kunstvakken. Zo participeren de vakken Nederlands en moderne vreemde talen vaak in vakoverstijgende projecten waarbij leerlingen bijvoorbeeld een workshop van een dichter volgen. Om de leerling de samenhang van de verschillende vakgebieden te laten zien krijgen ze les in Mens en Maatschappij (een samenwerking van geschiedenis, aardrijkskunde, economie en levensbeschouwing). In het vak Mens en Natuur werken biologie, natuurkunde en scheikunde samen. Deze manieren van samenwerken bieden de gelegenheid om de lesstof op een andere, meer thematische manier te ordenen.

De onderwijstijd is op het Amadeus Lyceum verdeeld in instructietijd, werktijd en keuzewerktijd. Daarnaast is de leerstof zo geordend dat leerlingen werken in periodes van acht-negen weken waarbij ze ook kunnen zien wat nog gaat komen. Vanaf de tweede klas worden de periodes afgesloten met een toetsweek. Dat draagt er allemaal toe bij dat ze bewuster kiezen wat ze wanneer gaan doen.

Hierbij is de kernwaarde zelfsturing van belang: de meeste leerlingen moeten worden geholpen om zelf keuzes te leren maken en goed te leren plannen. Dat gebeurt niet altijd: *"Dan is het jammer dat er collega's zijn die leerlingen maar wat laten zwemmen, onder het mom van 'we zijn een zelfsturende school'. Dat vind ik niet goed, daar discussiëren we veel over."* De schoolleider noemt

ook de verwarring die er is rond met name die zelfsturing: *“Zelfsturing is het resultaat van een proces, geen gegeven! Als je een leerling vraagt, wat ga je doen vandaag, en die leerling is niet in staat zelf die vraag te beantwoorden – dan moet je een volgende stap zetten. Wat die leerling aangeeft is dus geen eindpunt. Maar je gaat ook niet voor die leerling beslissen wat die gaat doen, dat is geen leren.”*

Naast het reguliere curriculum kunnen leerlingen ook extra cursussen volgen in het programma ‘Extramadeus’. Cursussen variëren van zang, tot koken, Chinees en graffiti-kunst. Deze cursussen worden soms door experts gegeven, maar meestal door externe partners. Vooral leerlingen uit de eerste en tweede klassen doen hier aan mee. Twee keer per jaar is er een grote presentatieavond in het theater van alle Extramadeus-leerlingen.

Didactische aanpak

Het werken in de domeinen is heel kenmerkend voor de school. Dat brengt natuurlijk een bepaalde rol met zich voor docenten: hoewel er in de serres nog vrij traditioneel instructie kan worden gegeven, is de rol van de docent zowel tijdens het zelfstandig werken als de keuzewerktijd veel meer begeleidend en coachend. De lesstof is voor leerlingen immers altijd beschikbaar in de ELO. Toch is ook dit in beweging, een afdelingsleider merkt op: *“Docenten willen bijvoorbeeld graag met hun leerlingen minstens één keer maar liefst vaker met hun groep in de serre zitten. Ik begrijp het, en ik vind het ook jammer. Dan gaat de eigenheid een beetje verloren.”* De schoolleider merkt ook dat het werken in de domeinen veel van docenten vraagt, onder meer op gebied van samenwerking en onderlinge afstemming. Je bent immers altijd met anderen samen in een domein en ook nog eens heel zichtbaar voor iedereen binnen de school.

Een ander kenmerk van de manier van werken is de grote plaats voor samenwerking tussen leerlingen (en tussen docenten, bij thematisch en vakoverstijgend werken). Leerlingen werken in de onderbouw altijd in een samenwerkingsgroepje. Een docent benoemt de groei die ze op dat punt bij leerlingen ziet: *“Je ziet een heel duidelijke groei in de derde klas: samenwerken vergt een bepaalde professionaliteit. Leerlingen realiseren zich dat ze om goed samen te kunnen werken niet perse vriendjes hoeven zijn. Het is meer een kwestie van afspraken maken, sociale vaardigheden. Dat is mooi, dat ze dat weten.”* De leerlingen noemen dit samenwerken als iets wat ze heel fijn vinden van de school. Ook vinden ze het prettig dat docenten naar hen toekomen en ze niet zelf hoeven rond te lopen.

Tot drie jaar geleden werd op school niet met methoden gewerkt en werd al het lesmateriaal door docenten zelf gemaakt. Dat principe is losgelaten: het was teveel werk voor docenten en ook te moeilijk. Er wordt nu vooral gewerkt met bestaande methoden. Docenten vinden dat niet een slechte zaak (*“het wiel uitvinden moet je niet willen”*) maar geven wel aan dat het nodig is om op methoden door te blijven gaan en te zoeken naar aanvullingen: *“Een methode is toch een soort harnas waar je in zit, je moet ook een goed verhaal hebben, je moet concurreren met die laptop op tafel.”* Docenten proberen soms ook te combineren met eigen gemaakt materiaal. Eén docent benoemt dit als een combinatie van een traditionele methode met een andere pedagogisch-didactische aanpak, bijvoorbeeld door leerlingen veel meer actief en met authentieke voorbeelden met de stof aan de gang te laten gaan.

Ook op gebied van de inzet van technologie worden pragmatische keuzes gemaakt: de laptops faciliteren de flexibiliteit van leerlingen, maar het is zeker niet zo dat er alleen digitaal leermateriaal wordt gebruikt. Bij sommige vakken is een boek ook nodig. De laptops faciliteren echter wél het vernieuwend werken: je hebt direct de beschikking over meer en andere bronnen en leerlingen kunnen zelf makkelijker nieuwe bronnen aandragen.

Leerlingen hebben in beperkte mate de gelegenheid om in eigen tempo te leren. In de onderbouw werken leerlingen met studiewijzers van 8-9 weken. Ambitie van de schoolleider is dat dat de komende jaren verder wordt uitgewerkt, met meer differentiatie in leertempo. Leerlingen die dat aankunnen, kunnen dan sneller door de examenstof heen wat mogelijkheden geeft om extra curriculum te volgen. Een van de leerlingen (van havo2) vindt niet dat er nu veel keuzevrijheid is, behalve bij de creatieve vakken. De anderen zien wel meer vrijheid maar ook daarbij geeft één leerling wel aan dat de docent bepaalt wat er gebeurt.

In het onderwijs wordt geprobeerd om leerlingen waar mogelijk te laten leren aan de hand van authentieke en betekenisvolle opdrachten. Op die manier wordt ook bij gebruik van methodes gezorgd voor afwisseling. Leerlingen kunnen makkelijk voorbeelden noemen van authentieke opdrachten: het oprichten van een politieke partij bij Mens en Maatschappij, een dichtbundel maken bij Nederlands.

Ook wordt met name in de onderbouw waar mogelijk thematisch en vakoverstijgend gewerkt. Per thema varieert welke vakken daarbij aansluiten. Sommige docenten vinden dat er wel méér vakoverstijgend gewerkt zou moeten worden.

Voor docenten is de invulling van het mentoraat een essentieel onderdeel in de werkwijze van de school. Veel praten met leerlingen over het 'waarom en hoe' van het leren waarbij je leerlingen begeleidt bij het zelf oplossen van problemen past heel goed bij de rol die docenten in het onderwijs hebben en de doelen die ze voorstaan.

Een recente ontwikkeling op didactisch gebied is dat er na een paar jaar met veel nadruk op leeropbrengsten en 'meten' nu weer ruimte is om te kijken waar de school staat bij het werken aan de ontwikkeling van de leerlingen op het gebied van de vier kernwaarden. Er is een studiemiddag geweest rond de vraag waar de school 'staat' in relatie tot de kernwaarden. Begin juni is een studiemiddag gewijd aan het concretiseren wat de kernwaarden betekenen voor het didactisch handelen van docenten: hoe maak je zichtbaar dat je met leerlingen werkt aan zelfsturing, creativiteit, respect en dialoog, en persoonlijke ontwikkeling? Dat heeft vier matrixen opgeleverd waarin per kernwaarde zichtbaar is welke handelingen die kernwaarde vraagt van een docent met voorbeelden op pedagogisch en didactisch gebied en op gebied van omgang met collega's. Bijvoorbeeld voor zelfsturing heeft dan geresulteerd in vijf 'handelingsvormen', waaronder het bepalen van doelen. Op pedagogisch gebied betekent dit dat een docent met een leerling in gesprek gaat over wat hij of zij wil en hoe dat te bereiken. Op didactisch gebied betekent het onder meer aanbieden van tools om te leren plannen. Bij collega's zou een docent dan onder meer op de gestelde doelen feedback kunnen vragen.

Deze manier van werken past goed bij de verhoging van de kwaliteit van het didactisch handelen die de schoolleider voorstaat: *"We proberen schoolbreed een soort onderlegger te creëren van wat een goede Amadeus-les in een domein is, wat een goede les is in de instructieruimte... Daarvoor hebben we met elkaar observatieformats ontwikkeld, in projectgroepjes, en die formats zijn we nu aan het gebruiken om bij elkaar te observeren."* Nu zijn het nog de afdelingsleiders die met die formats observeren, maar de bedoeling is dat collega's dat onderling gaan doen.

Leerlingen herkennen dat de school veel aandacht wil geven aan het leerproces en dat docenten niet alleen gericht zijn op cijfers en toetsresultaten: *"Ja bij Engels bijvoorbeeld. Dan vraagt ze aan het eind van de toets of je zelf vindt dat je goed geleerd hebt en of je goed in de lessen hebt meegedaan."* *"De docent gaat niet alleen voor het cijfer maar probeert ook duidelijk te maken hoe je wat je leert in de praktijk kunt toepassen."*

6 Pedagogische aanpak

Bij de omgang met elkaar binnen de school is de kernwaarde dialoog en respect het uitgangspunt: *“Dan werkt het zo dat we minder regels hebben dan op andere scholen en dat we meer pratend oplossen, wat leidt tot een ontspannener en plezieriger sfeer.”*

Docenten noemen dat belangrijk is dat docenten veel inzetten op het creëren van een vertrouwensband met leerlingen, door een open en nieuwsgierige houding zonder ‘oordeel’. Uitgaan van het positieve is belangrijk, ook in conflictsituaties; straffen is niet het doel. Men vindt ook dat dat positief uitwerkt: de school is een veilige omgeving waarin leerlingen zichzelf kunnen zijn, ze hoeven niks ‘op te houden’. Dat komt ook naar voren in de enquêtes die de school over veiligheid die de school uitzet bij leerlingen. Ook de leerlingen met wie is gesproken vinden de school een veilige plek waar ze graag naartoe gaan. Ze herkennen de positieve houding van docenten: *“Toen ik op een open lesmiddag was, viel me op dat de docenten heel vrolijk zijn, dat ze goed contact hebben met leerlingen.”* Ze noemen dat je ook ‘anders’ mag zijn, en dat vinden ze een teken van vrijheid. Wel noemen ze daarnaast dat er gepest wordt op school, wat ze heel erg vinden.

Bij de nadruk op een positieve omgang met leerlingen verliest men overigens niet uit het oog dat er ook gewoon toetsen moeten worden gedaan en deadlines worden gehaald; vrijblijvendheid is niet het doel. Opgemerkt wordt dat de meeste leerlingen door die combinatie van veiligheid en vertrouwen ook meer verantwoordelijkheid aankunnen: ze werken door als de docent even weg is en gaan meestal ook prettig met elkaar om.

Dat betekent niet dat dat zonder meer goed gaat. De schoolleider merkt op dat momenteel de sociale veiligheid wat onder druk staat wat aanleiding is voor gesprekken over hoe dat komt en wat men eraan kan doen. Daarbij wordt ook kritisch gekeken naar hoe de kernwaarde gestalte krijgt: *“Accepteren we niet teveel, zijn we niet te tolerant? Gaan we wel genoeg het gesprek aan met leerlingen?”* Ook twee docenten noemen wat barstjes in de sociale veiligheid: zo is er voor het eerst sprake van diefstallen en wordt leerlingen gezegd dat ze hun spullen goed in de gaten moeten houden. Er zijn ook wat vechtpartijtjes geweest.

De afdelingsleider TL geeft aan dat dit met name op de vmbo-afdeling speelt. Zij vindt dat het vmbo wat afgezonderd in het domein zit, en zou graag meer inzetten op onderlinge samenwerking. Vanaf de tweede klas TL zitten de leerlingen ook in de domeinen op niveau, dus met alleen andere TL-leerlingen. Ze merkt ook dat in tegenstelling tot de havo en vwo-leerlingen, deze leerlingen graag apart zitten en minder andere groepen opzoeken. Ze werken niet graag samen met leerlingen van andere niveaus.

Eén docent mist goede communicatie bij incidenten en wil graag beter geïnformeerd worden over wat er dan precies is gebeurd. Zij wil ook meer gesprek met collega’s over regels en afspraken die men heeft: bijvoorbeeld dat men zich afvraagt wat je bereikt door een leerling eruit te sturen of strafregels te geven.

Eén docent legt een relatie tussen meer onrust binnen de school en het feit dat een domein niet meer een vaste eigen domeinbeheerder heeft. Er zijn meer wisselende mensen aanwezig en er is niet iets in de plaats gekomen van de vaste persoon die de domeinbeheerder was voor de leerlingen. Deze docent vindt dat een keuze die (hoe begrijpelijk misschien vanuit financieel oogpunt) voor het pedagogisch klimaat niet goed uitpakt.

Eén docent signaleert dat naar zijn idee de stress en faalangst zijn toegenomen bij leerlingen en vraagt zich af of dat samen kan hangen met de grotere nadruk op prestaties en leerresultaten in de laatste jaren.

Het beleid ten aanzien van ‘zorgleerlingen’ die extra ondersteuning nodig hebben past voor docenten naadloos bij het schoolconcept: *“De benadering is niet: hij kan het niet, hij wil het niet maar veel meer: wat heeft hij nodig om het wel te kunnen? Of wat is nodig zodat hij het wel wil?”* Omdat

docenten gewend zijn aan out of the box denken wordt ook makkelijk creatief gedacht over wat er allemaal mogelijk is om een leerling daarbij te begeleiden en onderwijs op maat te bieden. De leerling staat centraal in het onderwijsconcept, wat vanzelf ook leerlingen ten goede komt die wat meer of een wat andere benadering nodig hebben. *“Zo is er een leerling in de brugklas bij wie het af en toe niet goed gaat. Die komt dan even bij ons in de werkkamer, gaat een boek lezen, en even later kan hij weer terug naar het domein. Hij krijgt geen straf en er wordt niet eindeloos met hem gepraat. We weten: dit helpt, zo functioneert hij weer. Met een heel kleine aanpassing dus.”* Ook het werken in domeinen maakt het makkelijker om even kort begeleiding op maat te geven, door apart met een leerling te gaan zitten.

Daarnaast wordt ook naar de organisatie van het onderwijs gekeken, via wat grotere ingrepen zoals het doen van twee jaar in één. Of het laten vallen van een taal door een leerling met dyslexie. De school probeert op die manier te werken aan individuele leerroutes.

Eén docent merkt op dat er een kleine groep die naar haar idee gebaat zou zijn bij een veel kleinere klas in plaats van de toch grote domeinen. Voor de meeste leerlingen die iets extra's nodig hebben betekent de aanpak van de school echter juist dat ze niet meer zo met een etiket op hun voorhoofd rondlopen en kunnen werken aan waar ze goed in zijn.

7 Gebouw en leeromgeving

Het Amadeus Lyceum heeft sinds 2009 een helemaal 'op maat' gemaakt schoolgebouw, ontworpen op basis van het onderwijsconcept van de school. Zeker voor docenten die het werken in de noodgebouwen hebben meegemaakt, is het huidige gebouw een heel mooi voorbeeld van samengaan van architectonische keuzes en didactisch concept: het werken in domeinen kan alleen in een dergelijk gebouw, de transparantie door het vele gebruik van glas dwingt je om samen te werken, naar verhouding is er meer leeroppervlak en minder gangen.

Sommige docenten zijn wat kritischer: *"Dit is geen vernieuwend schoolgebouw: het vreet energie, is totaal niet duurzaam, het is niet ecologisch, we doen niks aan scheiden van afval. Het is dus een heel ouderwets gebouw."* *"Het is niet robuust genoeg. Er is teveel gedacht vanuit de binnenhuisarchitect en minder vanuit de gebruiker: de puber."*

Leerlingen vinden het schoolgebouw mooi, netjes en rustgevend. Dat vinden ze ook een belangrijk pluspunt van de school.

De school is gevestigd in de Cultuurcampus in het winkelcentrum van Vleuterweide, met directe verbindingen met de bibliotheek, de sporthal en de theaterzaal. Dat situeert de school direct ook in het hart van de wijk en maakt het makkelijker om wijkgerichte activiteiten te ondernemen. De bibliotheek is via een loopbrug direct toegankelijk en fungeert vijf ochtenden per week als mediatheek voor medewerkers en leerlingen die ook een gratis bibliotheekpas hebben.

Met de kunstuitleen die deel uitmaakt van de bibliotheek wordt samengewerkt bij projecten, die bijvoorbeeld ondersteund kunnen worden met objecten van de kunstuitleen. Ook belangrijk op kunst- en cultuurgebied is het kunstencentrum dat fysiek deel uitmaakt van de school en waar de school en het Utrechts Centrum voor de Kunsten ruimtes delen (waaronder het theater en dans-, drama- en muziekl lokalen). Het UCK verzorgt ook een inhoudelijke bijdrage aan het onderwijs in de vorm van onder meer korte cursussen en bijdragen aan projecten.

Tot slot is op de cultuurcampus ook een dagbesteding voor mensen met een verstandelijke beperking. Cliënten van de dagbesteding werken in de catering van het Amadeus Lyceum.

De school maakt zeker gebruik van de mogelijkheden om leerlingen leerervaringen buiten school te laten opdoen. Er is een samenwerking met de Universiteit Utrecht en een aantal andere VO-scholen op beta-gebied, waarbij leerlingen in groepjes onderzoeks- en ontwerpprojecten doen. Zo is er een U-talent-groep: leerlingen uit verschillende leerjaren en niveaus die op bezoek gaan bij de Universiteit Utrecht. De universiteit verzorgt ook masterclasses.

De kunstvakken zoeken aansluiting bij culturele initiatieven in de wijk en in de stad. Voorbeelden hiervan zijn de samenwerking met TivoliVredenburg (Pronkstukken), de Metaal Kathedraal (Zeven Zonden) en De Vrijstaat (toneelstukken, parade). Hierbij staat de ontmoeting in de wijk en de samenwerking met professionals centraal.

Op het gebied van de faciliteiten van de school leven bij docenten nog wel wat wensen. Deels hebben die te maken met ruimte: meer bergruimte, meer ruimte om met ouders te praten. Ook de ICT-voorzieningen worden genoemd: een goed gebruik van digitale schoolborden worden erg gemist, zéker omdat de school zich profileert als laptopschool; werken met laptops kan nog veel mooier vorm krijgen als er ook digitale schoolborden daarbij optimaal ingezet worden. Nu worden ze als projector gebruikt. ICT werkt dan belemmerend voor het onderwijs, in plaats van faciliterend. Magister wordt benoemd als erg star, met weinig mogelijkheden om leerlingen echt op maat te helpen. En de klassen worden nu soms te groot gevonden, met name in het vmbo waar een grotere klas meer consequenties heeft voor hoe je onderwijs geeft dan in het vwo.

8 Omgaan met differentiële leerbehoeften

Scholen die op een vernieuwende manier hun onderwijs vormgeven, willen graag dat dat onderwijs ten goede komt aan alle leerlingen: zowel de vmbo- als de vwo-leerlingen, zowel jongens als meisjes, zowel 'gewone' leerlingen als leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben. Het werken aan de hand van de vier kernwaarden is op het Amadeus Lyceum in principe een integraal concept, dus van toepassing op de hele school. In hoeverre vinden docenten en schoolleiding dat het concept geschikt is voor elke leerling en hoe komt de school tegemoet aan de leerbehoeften van verschillende groepen leerlingen?

In het algemeen vindt iedereen op school het onderwijsconcept van toepassing op alle leerlingen: *"Elk kind kan hier gewoon terecht, kan hier leren."* *"In principe zou elke leerling dit kunnen."* Enige uitzondering die wordt gemaakt is voor leerlingen die een ernstige vorm van autisme hebben. Er zijn zeker verschillen tussen leerlingen in hoe goed ze uit de voeten kunnen met het onderwijsconcept-in-de-praktijk. Dat betekent echter niet dat het concept niet geschikt is, wél dat de school moet weten hoe verschillende groepen het beste kunnen 'leren' binnen dat concept. Om welke typen leerlingen gaat het dan vooral?

- Leerlingen die vanuit zichzelf wat minder zelfstandig zijn en minder eigen initiatief tonen
- Leerlingen die wat minder creatief zijn, in de beeldende vakken; die vakken nemen een grote plaats in in het rooster
- Leerlingen die wat meer tijd nodig hebben voor hun ontwikkeling
- Leerlingen die minder verbaal zijn ingesteld.

Daarbij spelen verschillen tussen onderwijsniveaus en tussen jongens en meisjes ook een rol, zij het niet doorslaggevend. De school heeft meer meisjes dan jongens, wat overigens ook wel wordt gerelateerd aan het cultuurprofiel dat meisjes meer zou aanspreken. Daarnaast wordt gesignaleerd dat jongens vaker wat minder georganiseerd zijn, wat maakt dat ze meer moeite kunnen hebben met de vrijheid die de school biedt. Ook kan het zijn dat jongens minder hebben met het vele samenwerken dat leerlingen doen. In combinatie met onderwijsniveau is er de signalering dat relatief veel jongens die de havo aankunnen terecht komen in vmbo-tl. Ook dat zou iets kunnen zeggen over de aansluiting van de manier van werken bij jongens.

Wat betreft verschillen tussen onderwijsniveaus noemen docenten dat vwo-leerlingen makkelijker kunnen omgaan met de ruimte om zelfsturend aan het werk te gaan. Die leerlingen haken juist af als er teveel sturing vanuit de docent is. Bij vmbo-leerlingen ligt dat andersom, wat het werken aan zelfsturing in die groep ook lastiger kan maken.

Leerlingen zelf vinden dat de school niet zomaar geschikt is voor iedereen: je moet wel zelfstandig zijn en zelf dingen ondernemen als je iets niet snapt. Ook moet je goed kunnen praten. Dat alles lijkt hen moeilijk als je het niet al op de basisschool hebt geleerd. Overigens vinden leerlingen het geen probleem dat de school niet voor iedereen is: *"Er zijn toch meerdere scholen? Je kan kiezen!"*

Als het onderwijsconcept in principe voor alle leerlingen geschikt is, komt veel aan op de manier waarop de school omgaat met verschillen tussen leerlingen. Daarbij speelt een grote rol dat de kernwaarden worden gezien als iets waar leerlingen bij moeten worden begeleid, en die begeleiding kan er per leerling anders uitzien. Essentieel is dus dat je leerlingen goed kent en goed volgt. *"Een leerling die voor ons concept kiest en die daar moeite mee heeft, ja die help je natuurlijk. De een zal daar veel stappen in maken en de ander niet. [...] Mensen denken wel eens dat leerlingen hier heel zelfstandig moeten zijn maar nergens wordt het zo ingekaderd aangeboden als hier. Hier weten leerlingen juist heel goed wat ze moeten doen."*

Daarnaast is belangrijk om pedagogisch-didactisch handelen goed af te stemmen op verschillen tussen groepen leerlingen. Bijvoorbeeld een vmbo-t klas zal een bepaalde opdracht in kleinere stapjes en met wat meer invulling aangeboden moeten krijgen dan een vwo-klas. Op die manier kun

je leerlingen ieder op hun niveau zich laten ontwikkelen. Een te vrije opdracht zal er in het vmbo eerder toe leiden dat leerlingen maar wat gaan doen en dus juist niet de kans krijgen om stapje voor stapje te leren met vrijheid om te gaan. Hetzelfde geldt voor een aspect als het vermogen om te reflecteren op eigen werk: bij leerlingen die daar moeite mee hebben, moet je als docent oppassen dat je niet te grote stappen maakt en teveel verwacht.

Die verschillen in benadering kunnen ook spelen bij jongens en meisjes. Zo zou het voor jongens goed kunnen zijn om creativiteit heel breed te zien, en ook te verbinden met de bèta-vakken en met ontwerpen en maken op technisch gebied.

Beide voorbeelden laten mooi zien dat een kernwaarde als zelfsturing of creativiteit niet gebonden is aan een bepaalde groep leerlingen. Het zijn universele kernwaarden, die echter wel voor verschillende groepen leerlingen op een verschillende manier aandacht moeten krijgen om de bedoelde ontwikkeling ook voor alle leerlingen tot stand te brengen.

Bijlage: Woordwebs van de leerlingen

